

Pri iskanju podatkov o naših astronomih na svetovnem spletu sem 'spoznal' tudi nekaj operozov, to je članov Academie operosorum Labacensium'' (Akademije delavnih Ljubljančanov), ki so bili astronomi ali pa simpatizerji astronomije. Prebral sem smotre akademije. Kot zanimivost posredujem najnovejšo odlično razlago glede osnovanja, namena in pomena akademije. Razlago sem našel na spletu. Je razmeroma obsežna in zanimiva in se nekoliko razlikuje od tiste, ki sem jo dobil kot gimnazijec (ok. 1950). Spis ni moj izdelek. Kot rečeno, ga samo posredujem, ker je tako dobro napisan, da ga lahko po mojem mnenju takoj uporabimo v šoli.

Academia operosorum Labacensium

Vsebina, ki je uporabna v vseh naših šolah.

● " V letu Valvasorjeve smrti, 1693, je v Ljubljani nastala znanstvena akademija. Imenovala se je "Academia operosorum Labacensium" (Akademija delavnih Ljubljančanov). Akademija je ob ustanovitvi združevala 23 znanstvenikov, po rodu pretežno Slovencev, po poklicu pa pravniki, zdravniki in duhovniki. Njen prvi predsednik je bil doktor cerkvenega prava, znanstvenik in pesnik Janez Krstnik Prešeren (1656-1704), ki je s škofom Sigismundom Krištofom Herbersteinom ter dekanom in generalnim vikarjem Janezom Antonom Dolničarjem leta 1701 ustanovil v Ljubljani prvo javno - zdaj Semeniško - knjižnico. Drugi pomembnejši in najbolj delavni člani so bili: zgodovinar Janez Gregor Dolničar, zdravniki Marko Grbec, Janez Krstnik Brložnik in Janez Andrej Coppini ter juristi Janez Štefan Florijančič, Franc Erazem Hohenwart, Janez Jurij Hočevar, Frančišek Krištof Bogataj, Jurij Gladič in še drugi. Sami sebe so imenovali "apes" (čebele), njihovo akademijsko geslo pa je bilo "nobis atque aliis operosi" (nam in drugim - delavni). Akademija je imela svoja pravila o namenu društva in o pogojih sprejema v njeno članstvo; med pogoji je bila jasno izražena zahteva po univerzitetni izobrazbi kandidata. Svoja dela so operozi pisali v latinščini. Vsak je delal v svoji stroki. Objavili so dolgo vrsto zgodovinskih, domoznanskih, biografskih, medicinskih in astronomskih razprav in knjig. Večina teh del obravnava snovi, ki se posredno ali neposredno nanašajo na slovensko ozemlje. Zaradi vsega povedanega Academiio operosorum z vso pravico uvrščamo v kulturno dediščino slovenskega naroda in jo štejemo za predhodnico današnje Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Academia operosorum je okoli leta 1725 začasno zamrla. Toda že leta 1779 so jo obnovili slovenski prosvetljenci: šolnik in jezikoslovec Blaž Kumerdej, prevajalec biblije Jurij Japelj, pesnik, urednik in izdajatelj prvega almanaha slovenskih posvetnih pesmi Feliks Dev, magister kirurgije Anton

Makovic, zgodovinar, dramatik in prevajalec Anton Tomaž Linhart, jezikoslovec oče Marko Pohlin, bibliotekar Franc Ksaverij Paradiž in še kakih deset drugih članov. Vsi ti so v naslednjih dveh desetletjih ustvarili dolgo vrsto znanstvenih in umetniških del z različnih področij ustvarjalnosti. Toda medtem, ko je bila prva Academia operosorum po duhu še humanistična, po jezikovni strani še latinska, po zavesti glavnih članov še kranjsko-domovinska, je bila ta druga, obnovljena akademija po duhu prosvetljenska, po rabi jezika in po svojih narodno-prosvetiteljskih namenih pa že izrazito slovenska." •

Ta spis je iz leta 1993. Napisan je bil ob izidu znamke ob 300. obletnici ustanovitve Academie operosorum. Izdala jo je Pošta Slovenije (*slika spodaj*).

Takšna je torej današnja razlaga o Academii operosorum. Stara razlaga, vsaj tista, ki sem jo slišal v mojih gimnazijskih letih (1948–55), pa je bila, da je Akademija prenehala delovati leta 1725, po smrti Janeza Gregorja Dolničarja. V drugi polovici stoletja, to je okoli leta 1780, so jo sicer poskušali ponovno oživiti, a brez uspeha.

Nova razlaga se mi zdi odlična, popolna. Tako jasno in prepričljivo je napisana, da deluje kot matematična definicija: to je tako in nič drugače. Ker mi je razlaga zelo všeč, jo z veseljem posredujem na tem mestu, da jo preberejo tudi drugi, ki je morda ne bi nikoli našli na spletu in jo prebrali. Razen tega, da je uporabna v šoli, ima tudi splošno izobraževalen pomen.

Kranj, Zlato Polje, 5. avgust 2018

Majo Prosen